

Rekabet Kurulu kararları daha ciddi tartışılmalı

2006-03-30 16:02:15

İktisat öğrencilerine birinci sınıftan itibaren rekabetçi piyasaların, çoğu zaman, rekabetin olmadığı piyasalara göre daha etkin toplumsal sonuçlar ortaya çıkartacağı öğretilir. Bu yüzden, bazı iktisatçılar 'rekabet piyasalarda kendiliğinden ortaya çıkmıyorsa devletin müdahalesi yoluyla rekabet edilmelidir' görüşünü savunurlar.

Bugün batı ülkelerinin hemen tümünde yürürlükte olan Rekabet (Anti-Tröst) yasalarının varlık nedeni bu görüşe dayanır. Rekabet yasalarının ilk örneği 1890 yılında ABD'de yürürlüğe giren Sherman Yasası'dır. Günümüze kadar ekonomi disiplindeki ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak ABD'deki rekabet yasalarında birçok düzenleme yapılmıştır. Batı Avrupa'da ise rekabet kanunlarının gelişimi II. Dünya Savaşı ertesinde başlar. Türkiye'de ise Rekabet Kanunu 1994 tarihinde yürürlüğe girmiş olmasına rağmen kanunu uygulamaktan sorumlu Rekabet Kurulu oluşturulana kadar (1997) rekabet konusunda bir şey yapılamamıştır.

Görüldüğü gibi Batı ülkeleriyle karşılaştırıldığında Rekabet politikalarının Türkiye'deki mazisi çok yenidir. Bu konuda en ileri durumda olan ABD'de Rekabet Hukuku'na dayanan kararlar kanunun yürürlüğe girdiği ilk günden itibaren iktisatçılar tarafından yoğun olarak tartışılmaktadır. Kanunlar hazırlandıkları dönemdeki egemen iktisat anlayışını yansıtmaktadır. Ancak tüm iktisatçılar bu görüşleri paylaşmazlar ve alınan kararları eleştirirler. Zaman içinde bu eleştirilerin bir kısmında önemli bir haklılık payı olduğu görülmüş ve kanunda değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Günümüzde bile ABD'deki Rekabet Yasaları'na dayalı kararlar uzmanlar tarafından ciddi biçimde eleştirilmekte hatta alaya alınmaktadır. Bunun en iyi örneği dava kapanmasına rağmen hala tartışılan 'Microsoft Davası'dır. Türkiye'de ise bu kararlar ciddi biçimde tartışılmamaktadır. Muhtemelen bunun arkasında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ekonomik sorunları yasalarla çözebileceklerine dair oluşturdukları yaygın ama hiçbir somut gerekçeye de dayanmayan sarsılmaz inançları yatmaktadır.

TMSF'nin elindeki Ladik Çimento'nun Sabancı Grubu'na satışının Rekabet Kurulu tarafından onaylanmaması üzerine Rekabet Kurulu'nun bir kararı yaklaşık altı aydır basında tartışılıyor. Ancak tartışma daha çok 'neden onaylanmadı?' sorusu üzerinde değil, 'neden ihale ikinci olan Türkerler İnşaat firmasına verildi? Bunda bu şirketin başbakan ile yakınlığının bir etkisi olabilir mi?' sorusu üzerinde dönüyor. Bence birinci sorunun tartışılması daha önemli. Çünkü Rekabet Kanunları'nın hedefi ekonomideki etkinliği arttırmak, yanlış uygulamalar ise etkinliği olumsuz etkiler. Bu yüzden sorun A ya da B şirketinin değil, Türkiye ekonomisinin bir sorunu.

Ladik Çimento Samsun ilinde bir çimento fabrikası. Nakliye, çimento üretiminde önemli bir maliyet faktörüdür. Bu yüzden örneğin Samsun'da sadece bir çimento fabrikası varsa İskenderun ve Hakkari de yüzer tane fabrika bile olsa Samsun'daki fabrika o bölgede tekelci konumda olacaktır. Çünkü nakliye maliyetleri nedeniyle diğer illerdeki fabrikalar Samsun'a çimento gönderemezler. Bu mantıkla Rekabet Kurulu da AkçanSa şirketinin Ladik Çimento'yu alması durumunda bölgede hakim duruma geçeceğini ve bu konumunu tüketiciler aleyhine kullanabileceğini (fiyatları yükselteceğini) düşünmektedir. Halbuki,

1- Rekabet Kurulu raporuna göre bölgedeki en büyük dört firma halihazırda pazarın % 97'sine hakimdir. Muhtemel satış durumunda ise bu oran % 98,5 olacaktır. Yani, AkçanSa piyasadaki

diğer üç büyük firmayla (OYAK, SET ve YLOAÇ) zaten piyasaya hakim durumdadır. Eğer piyasadaki kontrol rekabet önünde çok önemli bir potansiyel tehdit oluşturuyorsa Rekabet Kurulu'nun mevcut durumu da soruşturması gerekmez mi?

2- Kurul potansiyel tehdit oluşturduğu için satışa onay vermemektedir. Yani ortada işlenmiş bir suç yoktur. Bir suç işleyeceği ihtimali üzerine şirket suçlanmaktadır. Düşünsenize, evdeki bıçak kırılmış. Eşiniz de size 'eve gelirken markete uğra bir ekmek bıçağı al' demiş. Siz de marketten bir ekmek bıçağı almış evinize gidiyorsunuz. O sırada polis sizi durduruyor ve tutukluyor. Gerekçe: 'Bıçak taşıyor ve potansiyel olarak birini bıçaklayabilir'. Ne düşünürdünüz?

3- Nakliye maliyetleri ve 'ilgili pazar' bugünkü yüksek petrol fiyatları üzerinden hesaplanmıştır. İleride petrol fiyatları düşerse ilgili pazar genişleyecek yoğunlaşma seviyesi azalacaktır. Bu durumda Kurul Türkerler'den alıp şirketi AkçanSa'ya geri mi verecektir?

4- AkçanSa kötü niyetli olsa bile tüketiciler üzerinde sonsuz bir güce sahip olmayacaktır. Çünkü fiyatı her yükselttiğinde daha uzaktaki firmalar için hakim olduğu piyasayı cazip hale getirecek ve rekabete davetiye çıkaracaktır. Acaba rekabet kurulu hakim durumun kötüye kullanılması durumunda hakimiyeti kaybetmeden fiyatın nereye kadar yükseltilebileceğini hesaplamış mıdır?

Bunlar benim bu davada aklıma takılanlar. Çok kurcalayanlar başka ilginç konular bulmakta zorlanmayacaklardır. Sonuç olarak, Rekabet Kurulu kararları iktisatçılar için çok verimli tartışma alanları yaratırlar. İktisatçıların görevi bu alanı en iyi şekilde değerlendirmektir. Rekabet Politikalarından beklenen en yüksek faydanın sağlanması ancak bu durumda mümkün olabilir.